

LEPŠÍ KONEC

BEKIM SEJIRANOVIĆ

LEPŠÍ KONEC

LEPŠÍ KONEC

BEKIM SEJIRANOVIĆ

PRAHA
2013

Přeložil Jakub Novosad

Kniha vychází za finančního příspěví Ministerstva kultury ČR

MINISTERSTVO
KULTURY

LEPŠÍ KONEC

Copyright © Bekim Sejranović, 2009

Translation © Jakub Novosad, 2013

Czech edition © dybbuk, 2013

ISBN 978-80-7438-095-2

1.

Sedím ve staré kolibě na dědově „ranči“. Na dolinu se snesla noc a obklopila zalesněné kopce. Pobývám tu už nějakou chvíli, vnitřní neklid mě opustil. Připadám si jako člověk, který jednou chtěl napsat nějaký příběh, ale neuspěl. Ten příběh totiž převzal kontrolu nad skutečností. A tak už není jasné, co je skutečné — zda příběh nebo život. A jestli ten příběh píše život, nebo je to obráceně.

Na půdě si bezostyšně pobíhá kuna. Jedné noci jsem se probudil a zahlédl její ocas, jak skáče po opěradle rozpadajícího se gauče, na kterém přespávám. Zmizela v díře ve zdi pod konzolí. Žárovka na stropě pořád poblikává, zřejmě kvůli špatnému kontaktu. Zpod děr po odpadlé omítce vykukují ve zdech prkna, z kterých byla koliba původně postavena.

„Ranč“ se skládal z pětasedmdesáti arů půdy, kterou děda koupil po odchodu do penze, aby tu později zasadil švestkový sad. Moc dobře si to všechno pamatuju, ale to teď není důležité. Děda, máma (jak jsem říkal babičce) i moje matka, jejich dcera, jsou už pryč. Stejně jako „ranč“. I sad zarostl křovím a upadl v zapomnění. Celá usedlost teď patří tetě Zice, která mě sem pustila na tak dlouho, jak jen budu chtít.

Nevzpomínám si, kdy přesně jsem na ranč přišel. Vím, že léto se už chýlilo ke konci a švestky zahrínaly, protože se nenašel nikdo, kdo by je posbíral. Přes den všude kolem bzučeli sršni, jak se v bojových formacích vrhali na hostinu

ze štávy přezrálých švestek maďarek. Ptáci různých velikostí a barev létali a vrískali napříč celou dolinou, chvíli klovali plody, chvíli jeden druhého. Zjevily se i kobylinky velké jako hovado a ony drobné, nesnesitelné mušky, co ti vždycky vlítou rovnou do oka.

2.

Jeden a ten samý příběh si nespočetněkrát opakuju pořád dokola, jako bych doufal, že se mi někdy podaří vymyslet lepší konec. Každopádně může začít třeba tím, jak jsem toho říjnového odpoledne před dvěma lety spadl do Sávy.

Tehdy jsem vylezl z řeky na bahnitý břeh. Zatímco jsem se drápal po strmé pěšině, uklouznul jsem tak, že jsem spadl na zadek a sjel zpět půl metru dolů k řece. Když jsem se konečně vyškrábal nahoru, svlékl jsem bundu a tričko. Z těla stoupala pára.

Nějakou dobu jsem pak seděl na zemi v očekávání bůhvíčího. Myslel jsem si, že se rozpláču. Že si tu na břehu řeky nechám zmáčet tváře slzami. Že mě to třeba uklidní. Že si pak otřu slzy, usměju se, zvednu se a pomalu odkrácím vstříc nějaké budoucnosti. Jakékoliv. Jako v nějakém blbém filmu. Ale to se nestalo. Místo toho jsem seděl polonahý na břehu řeky a pozoroval, jak mi tuhnou bradavky.

3.

Už nějakou dobu slyším hlasy, je jich hned několik. Některé dokážu rozpoznat a říct, že patří k nějakému mému já. Těmi dalšími si nejsem vůbec jistý. Jako by vyskočily odněkud z propasti; jednou dvakrát se ozvou, aby následně zmizely navěky.

Jeden z těch známých hlasů mě popichuje. Není si prý tím mým, řekněme, pokusem utopit se vůbec jistý. Zdá se mu, že jsem jen nešikovně podklouznul a mrsknul sebou do bahnité mělčiny. Jízlivě si mě dobírá, že nemám koule ani na to přiznat, byť s nevůlí, že má pravdu.

Vidím sám sebe, jak stojím na břehu Sávy a držím cigaretu. Zírám na řeku, kolem se ozývá vraní krákání. Srdce mi bije jako o závod. Cítím, že mě cigareta dusí. Věděl jsem, že mě přepadne ten můj záchvat, s kterým už sice žiju několik let, ale stále ho nedokážu pojmenovat. Cigáro panicky zahodím do bláta a uhasím ho podrážkou tenisky. Koukám na pohyb své nohy a následně ztrácím půdu pod nohama. V tu chvíli si uvědomím, že padám do řeky.

Kontakt s ledovou vodou mi vrátil zpět vědomí. Zběsile jsem začal plavat k břehu vzdálenému sotva půl metru, abych v dalším okamžiku zjistil, že mi hloubka sahá zhruba do pasu.

1.

Sedím v kolibě, škrtám sirkou a počítám do pěti. Plamen mi olizuje konečky prstů, přichází bolest. Na ni se vždýcky můžeš spolehnout. Čekám na soví zahoukání, které se každou noc ozývá z blízkého švestkového sadu.

Pokoušel jsem se sám sobě odvyprávět, co se za ty poslední dva roky odehrálo. Ten příběh se měnil v závislosti na tom, který z mých vnitřních hlasů ho zrovna vyprávěl. Zatímco některý jednotlivé epizody docela zapomínal, u druhého se právě ony staly středobodem celého povídání.

A v dědově chalupě jsem měl času na přemýšlení víc než dost. Až jsem začal věřit tomu, že všechno, co se má stát, se už stalo. Dokonce jsem si vzal do hlavy, že analýzou minulosti můžu předvídat budoucnost.

2.

V tom předloňském říjnu jsem vstal z bahnité půdy, vyždímal mokré tričko a navlékl si ho na sebe. Bradavky se mi i nadále rýsovaly pod vlhkou látkou. Znovu jsem myslel na svou

bývalou manželku a její prsa. Byla sice jen o trochu větší než ty moje, ale měla úplně jinou formu a poetiku. Její zašpičatělé a tvrdé bradavky připomínaly hroty pruských přileb z první světové — když se do nich zahryzneš, praskají zuby a vypadávají nekvalitní plomby z amalgámu.

V tom období jsem se na ni snažil nemyslet, pokud možno ji úplně zapomenout jako nějakou hodně nepříjemnou vzpomínku. Nemiloval jsem ji. Už jsem ji opravdu nemiloval, tvrdil jsem sám sobě dokola.

— Otázkou je, jestlis ji vůbec někdy miloval — doplňoval hlas z jakéhosi temného zákoutí mojí mysli.

— Ne, ne. Otázkou je, jestli on vůbec může někoho milovat? — ozval se ochraptělý hlas nějakého psychiatra z jiného koutu.

— Miluje sebe, jenom sám sebe miluje. Jenom sám sebe! — zaječel nový, neznámý hlas.

— Sebe miluje ze všech nejmíň — dodal psychiatr vyrovnaně.

Hlasy mě začaly pronásledovat, když mě nechala. Na fakultě v Oslu jsem vydržel pracovat ještě několik měsíců, na konci zimního semestru jsem si ale sbalil batoh, vybral všechny peníze a zdrhnul do Brazílie. Někakou dobu jsem se bezcílně toulal, abych nakonec po pár měsících zakotvil na ostrůvku Morro do São Paulo v severní části země. Tady jsem se zabouchnul do dívky, která jako by z oka vypadla mojí bejvalce. Když jsem ji poprvé spatřil, nemohl jsem tomu uvěřit. Stejně vysoké čelo, stejně drzé oči, plné rty, pružné tělo vrtící se v rytmu capoeiry a stejně malá, skoro neexistující prdelka. Akorát že tahle byla černoška. Milovali jsme se déle než dva měsíce, hlasy ve mně utichly. Už jsem začal snít, a dokonce i plánovat, jak na tom ostrově zůstanu napořád. Představoval jsem si hromadu svých přičmoudlých děcek, jak se honí po nekonečných písečných plážích. A potom mi jednoho dne přišla celá uplakaná říct, že musí odejít pryč. Zalitá slzami, jež mi připadaly upřímné, vysvětlovala, že její muž

je ve vězení a ona se musí postarat o svoje tři děti, které na ni čekají u její matky v nějakém městečku v zastrčené oblasti Mato Grosso. Vůbec nic jsem nechápal, a proto jsem se snažil uklidnit ji polibky a něžnými slůvky v lámané portugalskéštině. Brzy ji přepadla taková hysterie, že začala vřískat. Brazílie je prý příšerná země, já jsem hňup a měl bych se vrátit, odkud jsem přišel. Když se konečně uklidnila, řekla si o peníze. A já jí dal všechno, co jsem měl. Políbila mě, poděkovala a odešla.

Hlasy se opět vrátily, stejně jako já po dalších pár bludných měsících do Osla. Protože jsem zmizel na více než půl roku a nikomu jsem se neozval, na fakultě mě pochopitelně čekala výpověď. Asi by to i nějak šlo zařídit, profesor Pettersen si na mě dost potrpěl, ale nemělo to smysl. Věděl jsem, že stejně při první vhodné příležitosti zase vezmu nohy na ramena. Jen co dám dohromady dostatek peněz.

A tak jsem to v Oslu do podzimu nějak vydržel, po celou dobu vesměs v práci. Jako překladatel, když bylo štěstí. Když ne, makal jsem jako dělník na stavbě. Na podzim mě ale znovu přepadl neklid, a tak jsem zase vyrazil. Napřed do Chorvatska, potom do Bosny. Přemýšlel jsem nad tím, jaké by to bylo vrhnout se do Sávy a zmizet, přišlo mi to ale dost těžké. Tehdy jsem uklouznul a spadl do té řeky plné bahna.

3.

Tenkrát, před dvěma lety, jsem řeku Sávu nechal za sebou. Opustil jsem i dům, i ulici, dokonce i to městečko, v kterém jsem strávil dětství a v kterém jsem dříve byl sám sobě blíž, než vůbec kdykoli později budu. Nechal jsem za sebou zbořeně zdi, zvadlé zahrady i hroby a pomníky na podemletých svazích.

Po tom pádu do Sávy jsem přesto pocítil jakousi zvláštní naději, která ve mně pomalu začínala doutnat. Ještě jsem přesně netušil, co a jak dělat. Začal jsem tím, že jsem se převlékl do suchého, nasedl do dědovy staré stopadesátky zvané

„zelí“ a vyrazil do Splitu. „Zelí“ mi děda odkázal v závěti. Zastavilo na cestě poblíž Mostaru a už se nechtělo ani hnout. Nechal jsem ho tam s klíčem v zámku a vydal se dál pěšky jen s batohem na zádech. Zkoušel jsem stopovat, ale samozřejmě nikdo nezastavil. Lidi totiž po téhle cestě jezdí jak šílení.

1.

Před úsvitem se náhle probudím úplně promočený potem. V první chvíli vůbec nevím, kde jsem, srdce nepřátelsky mlátí do hrudního koše. Zbytky snu si ještě bezuzdně tančí po dědově kolibě, když se prudce zvedám, abych roztáhl závěsy, a vpustil tak do pokoje něco skutečného. Oknem sem ale proudí jen světlo bledé jako smrt, zatím neschopné rozptýlit tu úděsnou noční můru.

Sen: Jsem zlý duch a honí mě tři dobří duchové. Letíme jako kometa ohromnou budovou, ne nepodobnou mé základní škole „Národní hrdina Zaim Mušanović“. Ženou mě jako vztekli lovci pronásledující kořist, která jim už několikrát unikla jen o fous. Jestli mě chytí, je konec. Víím to. Zatímco zběsile uháníme dlouhými chodbami, pádíme nahoru a dolů po schodech a známých třídách, křičí a vyhrožují mi tím, co všechno mě čeká, až mě konečně dostihnou. Já se jim na oplátku posmívám a nadávám jim, jak mě zrovna napadne. Když se za mnou jeden z nich střelhibitě vrhne k zavřenému oknu, vyklouznu mu na poslední chvíli tak chytře, že do něj narazí. Otevírám okno, vyhodím z něj dobrého ducha, proskočím, okno za sebou zase zavřu a jako střela prosvištím školním nádvořím, na němž jsme kdysi drželi čestnou stráž u Titovy fotky. Další dva duchové se kroutí bolestí a vzteky. Vřískají, kňučí, nadávají a zapřísahávají se, že mi opravdu ublíží. Sice se jim vysmívám, přesto ale cítím, jak

mě popadá strach a panika ovládá mé nehmotné tělo. Bojím se, že se jejich výhružky dříve či později naplní.

K takovým probuzením obvykle dochází, když přestanu kouřit hašiš. Deset let jsem ho hulil skoro denně. Přestával jsem jen tehdy, když jsem nemohl sehnat zboží nebo si chtěl trochu zbystřit mysl. Kdykoliv jsem toho v posledních letech nechal, potil jsem se v noci jako blázen. Ten pot byl vždycky lepkavý a měl sladkokyselý zápach. A spolu s ním se pokaždé vrátily i sny. Když totiž hulíš, nesníš. Sníš, až když přestaneš.

2.

Když jsem v tom předloňském říjnu letěl zpátky do Osla, snažil jsem se lidi kolem sebe nevnímat. Nekoukat se jim do tváře a neposlouchat, co říkají. Jejich otravné řeči o dovolené, cenách ubytování a grilovaných olihních v hospodě někde na Hvaru mě opravdu nezajímají. Vzal jsem si pivo, otevřel ho a nešikovně vylil skoro půl plechovky na kalhoty vedle mě sedícího mladého Nora, který zrovna cosi zapáleně vykládal své přítelkyni — nezdravě hubené holčině s vycpanou podprsenkou a malými rudými pupínky na obličejí, které se jí nedařilo zakrýt ani tlustou vrstvou pudru. Mladíkovu prvotní překvapení rychle vystřídala zlost. Zatímco mi nadával v jednom severonorském dialektu, otíral si dlaní z kalhot pěnu od piva. Sledoval jsem ho mlčky jako člověk pozorující hnidu, která se mu právě chystá vysát půl litru krve, aby z ní byla veš. Loknul jsem si piva, spolknul valium a otočil hlavu na druhou stranu.

Ještě než jsem upadl do blahého nevědomí, napadlo mě, že vůbec nejlepší by bylo, kdyby letadlo spadlo, až budu spát. Pokud možno někde v Alpách.

3.

Probudil jsem se ještě před přistáním na letišti Gardermoen, padesát kilometrů od Osla. Přepadl mě nával strachu, jehož příčina je mi sice utajena, ale znám ho až příliš

dobře. Vždycky to tak bylo: ten strach byl stále se mnou, ta nespokojenost se sebou samým a zbytkem světa.

Vlastně to bylo tragikomické. Když jsem byl v Norsku, lezlo mi všechno na nervy. Norská muzika a hudebníci, novinové titulky, televizní zprávy, norština a její dialekty, norská historie, zeměpis, příroda, hory a fjordy, temné, nikdy nekončící zimy a nekonečné letní dny, norské zákony, vláda, král, princ s princeznou, lidé na ulici, nudní přemoudřelí mladíci a namyšlená děvčata, frustrované slečny s vyturbenými zadnicemi a umělým poprsím, vychrtlí a zakomplexovaní pubertáci. O fotbale a politice nemluvě.

Vše, co mělo nějakou spojitost s Balkánem, mi pak přišlo jako z pohádky: lidé tam jsou bezprostřední, srdeční a hrdí. Žádná zaslepená norská ovčí poslušnost spoutaná pavučinou zákonů a pravidel. Kdepak, na Balkáně vládne lenost, nedbalost a chaos — cikánství, které je se všemi svými chybami mnohem bližší lidské bytosti než ona chladná, dokonale organizovaná a vždy a za všech okolností dobře kontrolovaná společenská struktura. Chaos je život, říkal jsem si v nejedné ze spousty pronajatých místnůstek ve východní části Osla. Kouřil jsem jeden joint za druhým a docházel k následujícímu závěru: organizovat chaos je cesta do nicoty. Poslouchal jsem balkánskou, orientální nebo africkou muziku, četl knihy na našem, kupoval si noviny a sledoval zprávy.

Na té mé naprděnosti jistě něco bylo, nikdo mě přece nenutil být v Norsku. Mohl jsem se sebrat a vrátit na Balkán. Ne že bych to nezkoušel, ale právě v takových situacích se můj vnitřní stroj většinou porouchal. Kdykoliv jsem odjel do Chorvatska, Bosny, Srbska, Černé Hory nebo Makedonie, po prvních pár týdnech plných setkávání se s přáteli a bezuzdných večírků nabývalo vše docela jiných obrysů. Jak členité Norsko, tak hornatý Balkán. Když se po určité době probudím v Rijece, Splitu, Záhřebu, Mostaru, Tuzle, Bělehradě, Novém Sadě nebo někde jinde, většinou s kocovinou, vyčer-